

مشکلات اقتصادی و وقوع جرم

اغلب جرائمی که در کشور ما رخ می دهد و از جمله پر تکرار تر ین جرائم است مشکلات اقتصادی در آنها نقش اساسی را دارد. در راهکار های کوتاه مدت نقش پلیس و چند نهاد دیگر مهم است که باید تلاش کرد با توجه به مشکلات اقتصادی وامنی بیشتر نشود و از سوی دیگر باید راهکار های بلندمدت را در نظر گرفت.

راهکار های علمی برای پیشگیری

در شرایط اقتصادی کنونی باید برای پیشگیری از وقوع جرم اقدامی علمی انجام داد. مثلا ۱۰عامل اصلی مشکلات اقتصادی را رصد کرده ایم و با بررسی تک تک این عوامل می توانیم راهکار های مهم و موثری را برای پیشگیری از وقوع جرم به سایر ارگان ها پیشنهاد کنیم و امیدوار باشیم از میزان وقوع جرائم کاسته شود.

مدیر کل پیشگیری از وقوع جرم قوه قضایه

در گفت و گوی اختصاصی با همشهری سرنخ مطرح کرد:

وضعیت وقوع جرم در کشور بحرانی نیست

محمد جعفری، روزنامه‌نگار، سال‌ها

به عنوان قاضی در محاکم مختلف

حضور داشت و به پرونده‌های زیادی

رسیدگی کرد. شاید به همین دلیل

خوبی آشنایی دارد و زمینه‌های

وقوع آنها را به خوبی درک کرده

است. از سویی هم‌زمان با قضاوت

به تحصیل در رشته حقوق کیفری

و جرم‌شناسی پرداخت تا در

حوزه پیشگیری از وقوع جرائم

نیز در پیچه تازهای گشوده باشد.

حال‌نیز از یک‌سال و نیم قبل

به عنوان مد بر کل پیشگیری از

وقوع جرم قوه قضایه مشغول

به خدمت است. با دکتر حسین

پورمند ساعتی به گفت‌وگو

ننشستیم و او از زمینه‌های مختلف

وقوع جرم در کشور و راه‌های

پیشگیری گفت و به نکات مهمی

برای نخستین مرتبه اشاره کرد.

گپ

به‌دنبال این است که چطور از چنین وسایل قضایی استفاده کنند. سازمان‌ها و بخش‌های مختلف برای آگاه‌سازی مردم از این وسایل استفاده می‌کنند. به‌طور مثال معاونت امور پیشگیری برای آگاه‌سازی مردم پیامک ارسال می‌کند و به مردم نکاتی را درباره پیشگیری گوشزد می‌کند. از سوی دیگر افراد مجرمی هستند که از این فضا سوءاستفاده می‌کنند. مثلا پیامک‌هایی برای مردم ارسال و ادعای می‌کنند که از سوی قوه قضایه ارسال شده‌است. مثلا می‌گویند که پرونده شما در دادگاه است و روی این لینک کلیک کنید. این پیامک‌ها از طریق سرشماره‌های معمولی است. وقتی فرد روی لینک کلیک کند او را به ناگجا آباد می‌برد و یک مرتبه ممکن است حساب بانکی افراد خالی نشود. این در حالی است که اصلا پیام‌هایی که از قوه قضایه ارسال می‌شود فاقد لینک است. وجود لینک اصلا باید موجب شک و تردید مردم شود. در این شرایط لازم است که این موضوع به مردم توضیح داده شود و ما در معاونت پیشگیری پیامک‌های مختلفی برای آگاه‌سازی مردم و پیشگیری از وقوع جرم به ۹۶ میلیون نفر قطع ارسال می‌کنیم. طبق بررسی این موضوع از طریق پلیس فتا و دادسرای جرائم رایانه‌ای وقتی چنین پیام‌های هشدار آمیزی برای مردم ارسال می‌شود آمار وقوع جرائم به‌شدت کاهش پیدا می‌کند. این موضوع درباره کلاهبرداری با رأفند برنده‌شدن در قرعه‌کشی هم صادق است و زمانی که پیام‌های هشدار آمیز برای مردم در این خصوص فرستاده می‌شود میزان قابل توجهی از جرائم در این حوزه کاهش می‌یابد.

کار معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضایه قطعاً در حد یک اداره تشریفاتی و ارسال چند پیامک نیست. پس لازم است شما بیشتر درباره سایر اقدامات تان توضیح دهید.
طبق اصل ۱۵۶ قانون اساسی یکی از وظایف اصلی قوه قضایه موضوع پیشگیری از وقوع جرم است. بخش زیادی از پیشگیری به‌فعالیّت احاد جامعه و گروه‌های مردم نهاد مربوط می‌شود. بخش اساسی از تباط قوه قضایه با جامعه و گروه‌ها از ناحیه این معاونت است. به موازات معاونت در مرکز همه استان‌ها نیز یکی از معاونان کل دادگستری‌ها این مسئولیت را برای پیشگیری برعهده دارد. در هر استان همه سازمان‌ها هم وظیفه پیشگیری دارند در مرکز هم شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم وجود دارد که به ریاست رئیس قوه قضایه تشکیل می‌شود و با عضویت معاونان اول رئیس جمهور و… در خصوص پیشگیری از وقوع جرم سیاست‌گذاری و جرائم رصد می‌شود. نرخ رشد و کاهش جرائم بررسی می‌شود. در جرائمی که از رشد فوق‌العاده‌ای برخوردار است علل موضوع بررسی می‌شود و همچنین راهکارهایی را برای مهار جرائم تدوین می‌کنیم. در سال گذشته ۱۰ عنوان جرم اولویت‌دار و ۱۰ عنوان اختلاف حقوقی اولویت‌دار را در کشور شناسایی و برای چاره‌اندیشی راهکارهای تدوین کردیم.

گفت‌وگوارو از اینجا آغاز می‌کنیم که اساساً جرم، چطور قابل پیشگیری است؟
بین جرم‌شناسان و جامعه‌شناسان تعریفی وجود دارد که می‌گویند: جرم پدیده‌ای اجتماعی است؛ یعنی جرم فراتر از آن چیزی است که در قانون جرم شناخته شده و برایش مجازات تعیین شده، هر گونه ناهنجاری که در جامعه اتفاق می‌افتد، هر کاری که منفی باشد و مورد پسند عموم افراد جامعه نیست تحت عنوان ناهنجاری اتفاق می‌افتد یک پدیده اجتماعی است و زندگی اجتماعی بشر خودبه‌خود جرائم و ناهنجاری‌ها را به‌وجود می‌آورد. تنش‌ها، داد و ستد،ها رفت‌وآمدها و همه روابطی که افراد بشر در یک اجتماع با یکدیگر دارند هم می‌تواند موجب رشد و باعث به‌وجودآمن ناهنجاری شود. مثلا افراد وقتی برای دادوستد اقتصادی در بازار رفت‌وآمد می‌کنند ممکن است با یکدیگر برخورد هم کنند. در این برخورد ممکن است دعوا، ناراحتی و… هم رخ دهد. همه اینها در طیف ناهنجاری قرار می‌گیرد. قرار است که این ناهنجاری‌ها را مدیریت کند تا کمتر به‌وجود آید چون هیچ‌کس از بروز جرائم و ناهنجاری‌ها سواد نمی‌برد و باعث ضرر کل جامعه است. افرادی که در حلقه اول ناهنجاری قرار دارند و نقش اول را دارند، ضرر بیشتری می‌کنند. بنابراین قوانین و مقررات مختلف‌اعم از کیفری و حقوقی و اجتماعی

از خشکسالی تا وقوع جرم

در پیشگیری از وقوع جرم رکنی به نام پیش‌بینی وجود دارد که براساس روندهایی است که در حال حاضر وجود دارد. مثلا در جایی خشکسالی اتفاق می‌افتد و ممکن است این پدیده موجب مهاجرت‌های متعدد و تبدیل به مسئله‌ای امنیتی شود. ما چنین مسائلی را پیش‌بینی و به نهادهای مختلف منعکس می‌کنیم.

۲۰۲ همدشهری

حدود هشال است، که جرم سرقت در همه استان‌ها بهتر از جرم اول ثبت شده و جرائم حوزه مراد منظر جرم دوم است.
بیشتر ن جمعیت زندان‌های ما هم از بین مرتکبین همین جرائم است. تلاش می‌شود که با همکاری بخش‌های مختلف و با تقسیم کار ملی از این جرائم بیشتر شود

اقدامات انجام شده تا چه حدی در پیشگیری از وقوع جرم مؤثر بوده است؟

عواملی که باعث وقوع جرم می‌شوند صرف‌ا در حوزه فعالیت مانیست. مثلا وقتی اقتصاد در جامعه دچار مشکل می‌شود، راهکارهای پیشگیری از وقوع جرم در جامعه‌ای که اقتصاد متوازن دارد یک اثر بخشی دارد اما در جامعه‌ای که اقتصاد نامتوازن و به‌هم‌ریخته دارد ممکن است همان راهکارهای پیشگیرانه تأثیر کمتری داشته باشد. بنابر این علاوه بر اینکه وظایف خودمان را انجام می‌دهیم، هشدارهای لازم را به بخش‌های مختلف ارائه می‌کنیم؛ چرا که در آنجا کاری از دست ما بر نمی‌آید. مثلا ما برای پیشگیری می‌توانیم ارزشیابی کنیم که مشکلات اقتصادی چه اثراتی بر جرم دارد یا چه جرائمی متأثر از مشکلات اقتصادی است اما اقتصاد دست ما نیست.

در اینجا ما وظیفه‌ای داریم که دیدگاه و ارزیابی خودمان را به متولیان مربوطه منعکس کنیم و ما این کار را انجام می‌دهیم. مثلا موضوعات مربوط به خشکسالی، مشکلات در حوزه آب، دارو و… داریم. از سراسر کشور برای‌مان گزارش می‌شود و ما به متولیان امر هشدار می‌دهیم که چاره‌اندیشی کنند و هم‌زمان پیگیری می‌کنیم که اگر در این‌باره اقدامی انجام نمی‌شود آیا قابل دفاع است.

ملا در حال حاضر که مشکلات کلان اقتصادی وجود دارد شما به کجا هشدار می‌دهید و نتیجه آن چیست؟

به‌طور عامیانه ملموس است که وضعیت اقتصاد خراب است اما اگر قرار باشد برای آن کاری انجام شود باید حتما اقدامی علمی پیگیری شود. مثلا اگر در حال حاضر ۱۰ عامل اصلی مشکلات اقتصادی را رصد کنیم ممکن است از نگاه یک اقتصاددان به یک شکل دسته‌بندی شود و از نگاه مردم به متخصصان حقوقی در حوزه جرائم بورس بررسی می‌کنیم که مشکلاتی که در بورس اتفاق می‌افتد ناشی از چه مواردی است و کدام یک از سازمان‌ها وظایف خود را به درستی انجام نده‌اند. ما این اطلاعات را منعکس می‌کنیم.

شما در معاونت پیشگیری معمولا مشکلات و زمینه‌های بروز جرم را پیش‌بینی می‌کنید یا اینکه وقتی جرمی فرارگیر شد آن را رصد کرده و راهکار ارائه می‌کنید؟

اساسا در تعریف پیشگیری از وقوع جرم یک رکن به نام پیش‌بینی وجود دارد. این پیش‌بینی براساس روندهایی است که در حال حاضر وجود دارد. اینکه با مشکلی برخوردیم و بعد به سراغ آن برویم همیشه اینطور نیست اما اینکه ما از مشکلی که در آن به سر می‌بریم درس بگیریم و پیش‌بینی آینده را انجام‌دهیم موضوعی قانع‌کننده‌است. مثلا ممکن است بعضی از مشکلات اقتصادی به مشکلات امنیتی تبدیل شود. مثلا در جایی خشکسالی اتفاق می‌افتد ممکن است این پدیده موجب مهاجرت‌های متعدد و تبدیل به مسئله‌ای امنیتی

۱۰ جرم اولویت دار

با انجام مطالعات علمی ۱۰عنوان از جرائم اولویت‌دار و پر تکرار شناسایی شده است. جرم سرقت به‌خصوص سرقت‌های خیابانی و خرد هم پر تکرار ترین و مهم اولویت‌دار ترین مورد است. بعد از آن مواد مخدر قرار دارد و جرم بعدی که اولویت‌دار است جرم تغییر کاربری اراضی و تصرف اراضی ملی و دولتی است. شاید این جرم از نظر آمار پر تکرار نباشد اما از لحاظ اهمیتی که دارد، قابل توجه است.

دوره جدید ۲۵۰۲ تیر ۱۴۰۳ شماره ۵

گذشته نرخ افزایش و کاهش تورم با نرخ افزایش و کاهش سرقت از یک الگوی واحد پیروی می‌کرده است؛ یعنی هر چا نرخ تورم کاهش داشته، نرخ ارتکاب سرقت هم پایین آمده و برعکس. در این شرایط باید راهکارهایی را پیدا کرد که از این بحران اقتصادی عبور کرد و اقدامات پیشگیرانه هم اثر بخشی بیشتری داشته باشد.

در حوزه جرم‌شناسی برخی کارشناسان معتقدند که حتی ممکن است معماری شهری، مثل رنگ جدول خیابان‌ها، روشنی و تاریکی خیابان‌ها، زاویه‌های تند ساختمان‌ها و خیابان‌ها… در وقوع جرائم مؤثر باشد.

آیا اینطور است؟

ترددی در این وجود ندارد که در پیشگیری‌های اولیه و ثانویه و با پیشگیری‌های حقوقی قضایی هر کدام از این وظایف اثر خودش را دارد اما اینکه در شرایط فعلی فقط بخواهیم به مبلغان شهری فکر کنیم، آیا اولویت ما باید باشد یا مسائل مهم‌تر؟ این هم باز نکته مهمی است که در سیاست‌های پیشگیرانه باید به آن توجه کرد. مثلا شهرداری با نگاه خدمات‌رسان خودوش در برخی محله‌ها اقدام به رانداندازی فضاهای سبز و پارک‌ها کرده است اما در همان مکان‌ها سایر دستسنگاها حضور ندارند یا وظایفشان را به خوبی انجام نمی‌دهند، در نتیجه آنجا نه تنها منفعتی برای محله نداشته بلکه به باتوقی برای مجرمان تبدیل شده‌است. مدیریت و معماری شهری و سیاست‌های اداره یک شهر در کنترل جرائم نقش دارد.

اگر ممکن است اشعار‌ای داشته باشید به نقشه جغرافیای جرائم کشور و بفرمایید در کدام استان‌ها بیشترین و در کدام استان‌ها کمترین جرائم ثبت می‌شود. آیا تراکم یا پراکندگی جمعیت یا آب و هوا و شاخص‌هایی مثل فقر در وقوع جرم مؤثر هستند؟

در ۲ بخش جغرافیای جرم را پیگیری می‌کنیم. یکی در مرکز آمار قوه قضایه و دوم در مرکز رصد سازمان امور اجتماعی در وزارت کشور. بسته به جمعیت کشور و پراکندگی در حال حاضر تقریبا می‌شود گفت در استان‌هایی که بیشترین جمعیت را دارا هستند بیشترین جرائم هم رخ داده اما اینکه نسبت این جرائم به جمعیت در چه وضعیتی است این قابل ارائه است. در حال حاضر تقریبا به مدت حدود ۵سال است که جرم سرقت در همه استان‌ها به‌عنوان جرم اول ثبت شده و جرائم حوزه موادمخدر جرم دوم است. بیشترین جمعیت زندان‌های ما هم از بین مرتکبین همین جرائم است. تلاش می‌شود که با همکاری بخش‌های مختلف و با تقسیم کار ملی از این جرائم پیشگیری شود.

در میان صحبت‌هایتان به جرائم اولویت‌دار و پر تکرار ترین جرائم اشاره کردید. بفرمایید پر تکرار ترین جرائم کدام هستند و به جرائمی که برای شما اولویت دارد هم اشاره کنید.

نقش تغییرات اقلیمی و مهاجرت در وقوع جرم

یکی از چالش‌های اساسی ما در سال‌های آینده بحث مهاجرت است؛ اعم از مهاجرت از کشور که باید در خصوص مهاجرت نخبه‌ها، متخصصان و سرمایه‌گذاران‌مان حساسیت بیشتری داشته باشیم و این موضوع با دقت بیشتری پیگیری شود. نکته دیگر مهاجرت در کشور است. در بعضی از نقاط کشور که خشکسالی اتفاق می‌افتد و مشکلات اقتصادی به‌وجود می‌آید می‌بینیم که به شکل غیرمترقبه‌ای آنجا جمعیت خالی می‌شود و مردم به نقاط دیگر مهاجرت می‌کنند. این کار باعث حاشیه‌نشینی می‌شود و در شهرهای بزرگ جمعیت حاشیه‌نشینان بالا می‌رود و به کانون‌های وقوع جرائم تبدیل می‌شود. نکته دیگر مهاجرت به کشور است که این شامل مهاجران و اتباع غیرمجاز است و ما در این حوزه دچار فقدان سیاستی درست هستیم. از سویی در این‌باره آمار ی رسمی وجود ندارد. این موضوع هم برخی صاحب‌نظران را نگران کرده و هم مردم دچار احساس ناامنی می‌شوند و در این شرایط لازم می‌دانیم در این حوزه هشدار دهیم که این موضوع برای کشور به چالشی لاینحل تبدیل نشود.

یکی از وظایف ما این بوده که ۱۰عنوان از جرائم اولویت‌دار و پر تکرار را شناسایی کنیم. در سال گذشته این کار انجام شد. جرم سرقت به‌خصوص سرقت‌های خیابانی و خرد هم پر تکرار ترین و هم اولویت‌دار ترین مورد است. بعد از آن مواد مخدر قرار دارد و جرم بعدی که اولویت‌دار است جرم تغییر کاربری اراضی و تصرف اراضی ملی و دولتی است. شاید این جرم از نظر آمار پر تکرار نباشد اما از لحاظ اهمیتی که دارد، وضری که به بیت‌المال و جامعه وارد می‌کند از جمله جرائم اولویت‌دار است.

یک جرم باید به چه حدی برسد که برای شما زنگ خطر را به صدا آورد؟

استاندار خاصی تعریف نشده که جرم باید به چه حدی برسد؛ بلکه ما همواره آمارهای مربوط به جرائم را در ماه‌ها و سال‌های مختلف رصد و بررسی می‌کنیم و براساس آمار های ارائه‌شده برنامه‌های اولویتی خودمان را ارائه می‌کنیم. علاوه بر آن، نگاه منطقه‌ای و استانی هم داریم. ممکن است در یک استان مثلا مواد مخدر جرم پر تکراری نباشد اما مشروبات الکلی چنین وضعیتی داشته باشد. برای آن استان هم برنامه‌ریزی خاصی می‌شود.

طبق شاخص‌های وقوع جرم، کشور ما نسبت به سایر کشورها در چه شرایطی قرار دارد؛ وضعیت خوبی داریم یا در بحران هستیم؟
وضعیت بحرانی نداریم اما وضعیت نرمالی هم نداریم. در وضعیت نامطلوبی قرار داریم که باید هوشیاری بیشتری داشته باشیم و اگر غفلت کنیم، بی‌تفاوت باشیم و برنامه‌های مختلف پیشگیرانه را پیگیری نکنیم، ممکن است اوضاع بدتر شود.

